

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

БАГРІЙ АНДРІЙ ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 342.9

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ГАРАНТУВАННЯ
РІВНИХ ПРАВ ТА МОЖЛИВОСТЕЙ ГРОМАДЯН У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

**Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук**

Київ – 2025

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Науково-дослідному інституті публічного права

Науковий керівник

доктор юридичних наук, старший дослідник

Ріпенко Артем Ігорович,

Науково-дослідний інститут публічного права,

завідувач відділу актуальних питань філософії права і юридичної лінгвістики

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор

Оксін Віталій Юрійович,

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,

професор кафедри публічного управління, адміністрування та права

кандидат юридичних наук, доцент

Сокурєнко Олена Анатоліївна,

Центральноукраїнський державний університет імені В. Винниченка,

доцент кафедри права та правоохоронної діяльності

Захист відбудеться «26» березня 2025 р. об 11⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.503.01 у Науково-дослідному інституті публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного інституту публічного права за адресою: 03035, м. Київ, вул. Георгія Кірпи, 2А

Автореферат розісланий «24» лютого 2025 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

Ксенія КУРКОВА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Обґрунтування вибору теми дослідження. У сучасних реаліях особливого значення набуває дослідження адміністративно-правового механізму гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту саме в умовах надзвичайно складної політичної, соціальної та економічної ситуації в Україні. Повномасштабна військова агресія росії проти України призвела до істотного ускладнення реалізації прав громадян у всіх сферах життя, включаючи фізичну культуру та спорт. Значна частина спортивної інфраструктури країни зазнала руйнувань або втратила функціональну спроможність, зросла кількість людей із інвалідністю, які потребують інклюзивного доступу до спортивних послуг. У таких умовах постає нагальна необхідність перегляду і вдосконалення адміністративно-правових механізмів задля ефективного гарантування рівних можливостей доступу до спортивних послуг і спортивної інфраструктури для всіх категорій громадян, незалежно від місця їх перебування, соціального статусу, стану здоров'я чи інших ознак.

Також слід зазначити, що військовий стан та постійні загрози безпеці держави й суспільства актуалізують питання фізичного та психологічного здоров'я громадян як ключової складової національної стійкості та обороноздатності України. В умовах війни фізична культура і спорт набувають особливої соціальної місії, пов'язаної не лише з підтримкою фізичного здоров'я, але й із психологічною реабілітацією, формуванням психологічної стійкості населення, особливо серед молоді, ветеранів бойових дій, внутрішньо переміщених осіб та інших соціально вразливих категорій.

Актуальність обраної теми підсилюється міжнародними зобов'язаннями України щодо реалізації принципів недискримінації та рівних можливостей, закріплених у міжнародних актах. Це обумовлює необхідність вдосконалення українського законодавства у сфері фізичної культури та спорту з метою його приведення у відповідність до міжнародних стандартів.

Водночас, незважаючи на численні дослідження у сфері адміністративного права, в українській правовій науці ще недостатньо розроблені питання гарантування рівних прав та можливостей саме у контексті фізичної культури та спорту. Таким чином, проведення комплексного дослідження адміністративно-правового механізму гарантування рівних прав та можливостей громадян у зазначеній сфері є не лише актуальним, але й необхідним для формування ефективної державної політики, яка відповідає сучасним викликам та міжнародним стандартам.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Проблематика гарантій дотримання рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури і спорту не була конкретним предметом дослідження, однак ряд науковців розкривали в тій чи іншій мірі її теоретичні складові. Серед таких вчених варто назвати: О.М. Алікова, С.М. Балабан, О.І. Безпалова, С.А. Вавренюк, М.Д. Василенко, О.П. Васильченко, Ю.В. Гаруст, Є.А. Гетьман, Є.Б. Геллер, Л.В. Гонюкова, О.В. Грищук, К.В. Громовенко, О.В. Джафарова, О.С. Дніпров, О.Ю. Дрозд, З.П. Дубінська, Є.В. Дуліба, О.А. Заярний, Ю.Ю. Калиновський, О.Ф. Кобзар,

В.В. Коваленко, В.І. Курило, І.О. Куроченко, Л.І. Луценко-Миськів, І.Й. Магновський, А.А. Манжула, Р.С. Мельник, В.Ю. Оксін, В.М. Орел, А.Я. Палюх, А.О. Полянський, І.С. Сахарук, Р.А. Сербин, А.Ю. Сергій, Є.Ю. Соболев, В.В. Солопенко, М.А. Тихонова, О.О. Уварова, Р.В. Шаповал, І.М. Шопіна, Н.Г. Ярова та ін. Тим не менш, переважна більшість наукових праць вказаних вчених лише поверхнево та фрагментарно висвітлює окремі питання адміністративно-правового механізму гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту, що факультативно обґрунтовує необхідність їхнього наукового опрацювання.

Отже, актуальність теми дослідження визначається як потребою наукового переосмислення наявних проблем і недоліків, так і необхідністю розробки конкретних пропозицій щодо вдосконалення адміністративно-правового механізму гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту, що дозволить реалізувати конституційні гарантії прав громадян та суттєво підвищити якість життя населення, сприяти соціальній інтеграції та формуванню здорової нації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження узгоджується з основними положеннями Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, затверджених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019; Стратегії розвитку фізичної культури і спорту на період до 2028 року, схваленої постановою Кабінету Міністрів України від 4 листопада 2020 року № 1089; Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2022 року № 752-р. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Мета і завдання дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб спираючись на аналіз наукових поглядів учених, норми чинного національного та міжнародного законодавства, здійснити комплексне дослідження адміністративно-правового механізму гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту України, на основі чого розробити пропозиції та рекомендації, спрямовані на вдосконалення відповідного адміністративно-правового механізму задля встановлення обґрунтованих напрямів підвищення його ефективності.

Досягнення поставленої мети зумовлює вирішення таких наукових *завдань*:

- визначити рівні права та можливості громадян у сфері фізичної культури і спорту як об'єкт адміністративно-правового регулювання;
- розкрити правову природу та види гарантій дотримання рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури і спорту;
- висвітлити нормативно-правові акти, які визначають гарантування рівних прав та можливостей у сфері фізичної культури і спорту;
- окреслити адміністративно-правовий механізм гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту;
- розкрити систему суб'єктів гарантування рівних прав та можливостей у сфері

фізичної культури і спорту;

- визначити адміністративні інструменти гарантування рівних прав та можливостей у сфері фізичної культури і спорту;
- встановити особливості адміністративно-правового механізму гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту;
- виокремити міжнародно-правові стандарти рівності у спорті в порівняльно-правовому контексті;
- обґрунтувати тенденції розвитку адміністративно-правового регулювання гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері фізичної культури та спорту.

Предметом дослідження є адміністративно-правовий механізм гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту України.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційної роботи складають як загальнонаукові, так і спеціальні методи. Використання вказаних методів дозволило забезпечити комплексне і достовірне виконання поставлених наукових завдань, а також зробити обґрунтовані висновки та винести пропозиції щодо подальшого розвитку адміністративного регулювання гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту. *Логіко-семантичний* метод сприяв аналізу специфіки рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури і спорту як об'єкта адміністративно-правового регулювання (підрозділ 1.1). *Формально-юридичний* метод застосовано, щоб виокремити систему гарантій дотримання рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури і спорту, а також розкрити адміністративні інструменти гарантування рівних прав та можливостей у сфері фізичної культури і спорту (підрозділи 1.2, 2.2). *Системно-структурний* метод та метод *прогнозування* використано для розробки тенденцій адміністративно-правового регулювання гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту (підрозділ 3.2). Методи *групування* та *класифікації* сприяли розкриттю класифікації системи суб'єктів гарантування рівних прав та можливостей у сфері фізичної культури і спорту (підрозділ 2.1), характеристиці адміністративно-правового механізму гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту (підрозділ 1.4), аналізу його особливостей та складових елементів (підрозділ 2.3). *Порівняльно-правовий* метод застосовано з метою виявлення характерних рис позитивного зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту, а також визначення особливостей міжнародно-правових стандартів рівності у спорті (підрозділи 1.3, 3.1).

Науково-теоретичну основу дисертаційного дослідження сформовано на основі наукових здобутків фахівців у галузях філософії, педагогіки, загальної теорії держави і права, конституційного права, адміністративного права та суміжних правових наук.

Нормативну основу дисертаційного дослідження становлять Конституція України, міжнародні правові акти, ратифіковані Україною, а також закони та

підзаконні нормативно-правові акти, які визначають адміністративно-правовий механізм гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту України.

Емпіричну основу дисертаційної роботи складають узагальнені матеріали практичної діяльності у сфері фізичної культури і спорту, офіційна статистична інформація, а також довідкові, рейтингові та енциклопедичні джерела.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у тому, що в дисертації на підставі узагальнення наукових праць вчених, аналізу національного та міжнародного законодавства комплексно та системно охарактеризовано специфіку адміністративно-правового механізму гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту України, а також деталізовано напрями його оптимізації та вдосконалення, зокрема:

вперше:

- сформульовано та охарактеризовано перелік тенденцій розвитку адміністративно-правового регулювання гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту в Україні, серед яких названо такі: 1) посилення нормативної деталізації та диференціації правових гарантій; 2) децентралізація та територіальне вирівнювання спортивної інфраструктури; 3) запровадження більш ефективних адміністративних інструментів фінансування адаптивного та інклюзивного спорту; 4) цифровізація та оптимізація адміністративного контролю; 5) розвиток адміністративно-правових механізмів популяризації фізичної культури та підвищення рівня фізкультурної освіченості населення;

- обґрунтовано, що рівні права та можливості громадян у сфері фізичної культури і спорту як об'єкт адміністративно-правового регулювання – це система юридично закріплених норм і механізмів, спрямованих на забезпечення кожному громадянину, незалежно від його статі, віку, соціального чи майнового статусу, місця проживання, фізичних можливостей чи інших обставин, рівного доступу до занять фізичною культурою і спортом, включаючи можливість реалізації своїх прав на участь у спортивному житті суспільства;

- встановлено, що адміністративні інструменти гарантування рівних прав та можливостей у сфері фізичної культури і спорту – це комплекс правових засобів, механізмів та організаційно-процедурних прийомів, що забезпечують формально-юридичні гарантії дотримання правових норм, що забороняють дискримінацію за будь-якої ознаки та застосовуються суб'єктами публічної адміністрації в межах визначеної законом компетенції з метою практичної реалізації державної політики рівності у сфері фізичної культури та спорту;

- визначено та схарактеризовано перелік недоліків адміністративно-правового регулювання гарантування рівних прав та можливостей у сфері фізичної культури і спорту: 1) недостатня ефективність імплементації міжнародних стандартів; 2) фінансова нерівність у спорті; 3) недостатня адаптація спортивної інфраструктури; 4) відсутність ефективних механізмів боротьби з дискримінацією у спорті; 5) корупційні ризики у фінансуванні спорту; 6) низький рівень громадського контролю за дотриманням прав у спортивній сфері;

удосконалено:

– науковий підхід до класифікації гарантій дотримання рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури і спорту, до яких віднесено: 1) конституційно-правові гарантії; 2) адміністративно-правові гарантії; 3) процесуально-правові гарантії; 4) соціально-економічні гарантії; 5) антидискримінаційні гарантії; 6) міжнародно-правові гарантії; 7) універсальні (загальнолюдські) гарантії;

– теоретичні положення щодо особливостей адміністративно-правового механізму гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту, до яких запропоновано віднести такі: 1) системність; 2) функціональна диференціація елементів механізму; 3) взаємодія між суб'єктами механізму на основі єдиних цілей та засад; 4) адміністративно-правові норми слугують механізмом реалізації прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту; 5) плановий характер та безперервність функціонування механізму; 6) підконтрольність, субординація та координація;

– наукові положення стосовно удосконалення адміністративно-правового регулювання гарантування рівних прав та можливостей у сфері спорту та фізичної культури на основі досвіду Франції, а саме щодо доцільності розробки та ухвалення Спортивного кодексу України. Його прийняття дозволить систематизувати законодавство у сфері фізичної культури та спорту, встановити чіткі адміністративно-правові механізми регулювання, а також закріпити ефективні механізми державного нагляду та підтримки спортивного руху;

дістали подальшого розвитку:

– характеристика ознак рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури і спорту як об'єкта адміністративно-правового регулювання, серед яких визначено такі: 1) соціально-публічна природа їх реалізації; 2) принцип недискримінації та забезпечення гендерної рівності; 3) інституційна забезпеченість; 4) системність та міжгалузевий характер; 5) поєднання формальної та субстантивної рівності у сфері спорту; 6) протекціоністська ознака;

– обґрунтування наукової думки на підставі аналізу досвіду Китаю щодо доцільності запровадження державної програми спортивних сертифікатів, які видаватимуться громадянам (зокрема дітям, молоді, людям з інвалідністю, ветеранам війни, малозабезпеченим особам) для покриття витрат на спортивні секції, індивідуальні тренування, оренду спортивних залів та обладнання. Такі сертифікати можна буде використати як в державних, так і в приватних спортивних закладах, що сприятиме розвитку масового спорту та забезпеченню рівного доступу до фізичної активності;

– науковий підхід на підставі аналізу досвіду США щодо оптимізації адміністративно-правового регулювання рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури і спорту, а саме необхідності запровадження інноваційної розгалуженої системи спортивних рад і комісій як незалежних неприбуткових організацій, які координуватимуть розвиток масового спорту та здійснюватимуть громадський контроль за дотриманням принципів рівності у спортивній сфері для людей будь-якого віку; оптимізації та вдосконалення державної підтримки професійного та аматорського спорту через розширення механізмів грантового

фінансування для спортивних клубів і федерацій, які забезпечують рівні можливості для всіх громадян, незалежно від соціального статусу, статі чи фізичних можливостей.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертаційному дослідженні висновки, теоретичні положення та конкретні пропозиції використовуються та можуть бути використані у:

- *науково-дослідній сфері* – як основа для подальших наукових досліджень проблем адміністративно-правового механізму гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту України (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

- *правотворчій діяльності* – у процесі уточнення та внесення змін до чинних законів та підзаконних нормативно-правових актів, а також під час розробки проєктів відповідних нормативно-правових актів, що загалом сприятиме покращенню адміністративно-правового регулювання гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту України;

- *правозастосовній діяльності* – з метою підвищення ефективності практичного виконання завдань і функцій адміністративно-правового механізму гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту України;

- *освітньому процесі* – у вищих юридичних навчальних закладах під час викладання навчальних дисциплін «Адміністративне право», «Конституційне право», «Спортивне право» при підготовці робочих програм і планів, написанні підручників, навчальних посібників, курсів лекцій, проведенні семінарських занять із зазначених дисциплін.

Апробація матеріалів дисертації. Підсумки розроблення проблеми загалом, окремі її аспекти, одержані узагальнення та висновки оприлюднено на науково-практичних конференціях: «Актуальні проблеми взаємодії правової науки та практики її застосування» (Науково-дослідний інститут публічного права, 16–17 березня 2022 р.); «Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність» (м. Київ, 4–5 червня 2024 р.).

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 200 сторінок. Робота містить список використаних джерел із 180 найменувань на 20 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, охарактеризовано стан її наукової розробки, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методологічні засади дисертаційного дослідження, сформульовано наукову новизну, практичне значення отриманих результатів, наведено дані про апробацію результатів дослідження, структуру й обсяг дисертації.

Розділ 1 «Загальні засади гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту України» складається з чотирьох підрозділів.

У підрозділі 1.1 *«Рівні права та можливості громадян у сфері фізичної культури і спорту як об'єкт адміністративно-правового регулювання: поняття, сутність та ознаки»* обґрунтовано, що рівність у суспільстві реалізується переважно через принцип рівноправності, який гарантує однаковий правовий статус для всіх суб'єктів правовідносин у межах правового поля держави. Сфера фізичної культури і спорту, будучи частиною соціальної політики держави, спрямована на створення умов для реалізації права кожної особи на фізичний розвиток, незалежно від її індивідуальних характеристик чи соціального статусу. Проте правове забезпечення рівності у цій сфері полягає не в абстрактному ототожненні можливостей усіх осіб, а у гарантуванні рівноправності через створення спеціальних правових механізмів.

Встановлено, що застосування трьох основних моделей рівності у сфері спорту дає змогу глибше зрозуміти механізми адміністративно-правового регулювання. Формальна рівність забезпечує рівні юридичні гарантії для всіх громадян у доступі до спортивних закладів, участі у змаганнях, отриманні державної підтримки. Проте цього недостатньо, якщо фактичні соціальні чи фізіологічні відмінності перешкоджають реалізації прав у рівному обсязі. Тому протекціоністська модель передбачає введення спеціальних заходів, таких як гендерні квоти у спортивних органах управління, фінансові дотації для підтримки жіночого спорту, програми адаптивного спорту для людей з інвалідністю. Субстантивна рівність спрямована на усунення не лише правових, а й соціальних бар'єрів. Вона вимагає не тільки рівного доступу до спортивної діяльності, а й створення реальних умов для розвитку всіх груп населення через модернізацію спортивної інфраструктури, забезпечення рівного фінансування, подолання стереотипів щодо участі жінок, ветеранів спорту та людей з особливими потребами. Таким чином адміністративно-правове регулювання рівних прав у сфері фізичної культури і спорту має спиратися на багатовимірний підхід до принципу рівності, поєднуючи формальні правові гарантії з активними механізмами соціального коригування, що сприятиме формуванню інклюзивного та справедливого спортивного середовища.

Підсумовано, що сутність рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури і спорту як об'єкта адміністративно-правового регулювання полягає у створенні ефективної системи державного управління, що гарантує рівний доступ до спортивних послуг та ресурсів для всіх категорій населення. Це включає правове регулювання формальної та субстантивної рівності, гендерної рівності, інклюзивності, фінансової доступності та відповідності міжнародним стандартам. Резюмовано, що адміністративно-правові механізми спрямовані на реальну імплементацію прав людини у спортивній практиці, що є важливою умовою сталого розвитку суспільства.

У підрозділі 1.2 *«Правова природа та види гарантій дотримання рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури і спорту»* на основі положень Спортивної хартії Європи аргументовано, що вона наголошує на необхідності комплексного підходу, який охоплює як матеріально-технічні аспекти (створення

інфраструктури, доступ до спортивної освіти, гарантії безпечних умов), так і морально-етичні принципи, що регулюють цю сферу. Тому автором їх умовно поділено на такі види гарантій: 1) соціально-економічні гарантії – зобов'язання держав щодо забезпечення кожному громадянину можливості займатися спортом незалежно від його соціального чи матеріального статусу; 2) освітньо-культурні гарантії – положення, що закріплюють обов'язковість фізичного виховання та спортивної освіти як важливого компонента загального розвитку особистості; 3) правові та безпекові гарантії – механізми, спрямовані на захист прав спортсменів і забезпечення безпечних умов для фізичної активності; 4) етичні гарантії – принципи, спрямовані на збереження людської гідності, чесності у спорті та запобігання корупційним та дискримінаційним практикам. Вони включають кодекси честі, механізми боротьби з маніпуляціями спортивними результатами та заходи щодо популяризації чесної гри.

В контексті безпосередньо видів гарантій дотримання рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури і спорту схарактеризовано такі. Конституційно-правові гарантії – базові гарантії, що закріплюються на рівні Конституції України, визначаючи рівність усіх громадян у доступі до фізичної культури та спорту як фундаментальну правову норму. Вони забезпечують захист від дискримінації, рівність перед законом і створюють основу для подальших конкретних механізмів правового регулювання цієї сфери. Щодо адміністративно-правових гарантій, то вони включають норми адміністративного законодавства та спеціальні правові акти, що регулюють питання доступності спортивних об'єктів та послуг. Даний вид гарантій забезпечує практичну реалізацію рівних можливостей шляхом створення ефективних адміністративних процедур і контролю з боку державних органів. Процесуально-правові гарантії є правовими механізмами, що регламентують порядок реалізації та захисту прав громадян у сфері спорту, включаючи процедури звернень, оскаржень рішень органів влади чи інших суб'єктів. Вони забезпечують доступ до судового та позасудового захисту прав та законних інтересів осіб, що стикаються з порушенням їхніх спортивних прав. У сфері фізичної культури і спорту судова влада може сприяти усуненню обмежень, які перешкоджають рівному доступу громадян до спортивних ресурсів та можливостей. Завдяки широким повноваженням суди можуть зобов'язувати державні органи усувати дискримінаційні підходи у спортивній політиці та змінювати адміністративні процедури, які фактично обмежують рівні можливості громадян. Соціально-економічні гарантії спрямовані на формування системи соціальних стандартів і економічної підтримки фізкультурно-спортивної діяльності. Вони передбачають створення доступних фізкультурно-спортивних закладів, фінансування програм розвитку спорту, соціального захисту спортсменів, включаючи матеріальні компенсації, соціальні пільги та пенсійні забезпечення. Антидискримінаційні гарантії передбачають юридичну відповідальність за дискримінацію у сфері фізичної культури та спорту за будь-якими ознаками, включаючи стать, вік, фізичний стан, етнічне походження тощо. Основним завданням є створення умов для рівної участі всіх груп населення, забезпечення справедливості та захисту гідності. Щодо антидискримінаційного аспекту, гендерна рівність у спорті включає кілька ключових аспектів для формування єдиного

міжнародного стандарту, серед яких: 1) рівноправний доступ до спортивної інфраструктури та ресурсів; 2) подолання гендерних стереотипів; 3) гарантування рівного фінансування чоловічого та жіночого спорту; 4) захист прав жінок-спортсменок. Універсальні (загальнолюдські) гарантії ґрунтуються на принципі загальнолюдських цінностей, моральних норм та ідеї рівності всіх людей у своїх правах і можливостях. Вони орієнтують суспільство та державу на етичні засади взаємоповаги, взаємодопомоги та толерантності у спортивному середовищі, сприяючи створенню атмосфери соціальної справедливості.

У підрозділі 1.3 «Нормативно-правові акти, які визначають гарантування рівних прав та можливостей у сфері фізичної культури і спорту» визначено особливості міжнародного адміністративно-правового регулювання гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту: 1) системне поєднання міжнародних адміністративно-правових актів із національними правовими нормами; 2) активна роль норм міжнародних спортивних федерацій як суб'єктів адміністративно-правового регулювання; 3) динамічний механізм контролю за дотриманням міжнародних адміністративних норм у сфері спорту; 4) інституційна специфіка суб'єктів міжнародного адміністративно-правового регулювання; 5) пріоритетне застосування принципів міжнародного права з питань рівності та недискримінації у спорті; 6) забезпечення міжнародно-правової стандартизації адміністративних процедур у сфері фізичної культури та спорту; 7) інтегрований (міжгалузевий) характер міжнародних адміністративних норм у сфері спорту; 8) змішана санкційно-юридична відповідальність за порушення міжнародних адміністративних норм у сфері спорту.

На основі аналізу міжнародних та національних нормативно-правових актів, які визначають гарантування рівних прав та можливостей у сфері фізичної культури і спорту визначено такий перелік переваг сучасного стану адміністративно-правового регулювання вказаної галузі, а саме: 1) міжнародно-правова інтеграція та стандартизація – Україна є учасницею ключових міжнародних конвенцій, які встановлюють високі стандарти рівності у фізичній культурі і спорті. Це дає можливість імплементації передових практик захисту прав громадян у сфері спорту; 2) конституційне закріплення принципу рівності – Конституція України гарантує рівні права громадян у доступі до спорту, що є базовою правовою основою для подальшого розвитку законодавчих механізмів їх реалізації; 3) системне та комплексне адміністративно-правове регулювання – широка законодавча база включає спеціальні закони, що регламентують діяльність спортивних організацій, соціальний захист спортсменів, інклюзивність у спорті та гендерну рівність; 4) динамічний розвиток адаптивного спорту – Україна демонструє високі досягнення у сфері адаптивного спорту у контексті адміністративно-правового механізму гарантування рівних прав та можливостей для підтримки спортсменів з інвалідністю й інших людей із фізичними чи психічними особливостями, які потребують адаптованих умов для занять.

У підрозділі 1.4 «Адміністративно-правовий механізм гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту» встановлено, що осмислення сутності адміністративно-правового механізму гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та

спорту дозволяє визначити його як складне інтегроване утворення, яке має системний характер і об'єднує нормативно-правові, організаційні, інституційні та процедурні елементи, що функціонально взаємопов'язані між собою з метою забезпечення практичної реалізації громадянами гарантованих державою прав у зазначеній сфері. Відповідно його сутність полягає як у формальному встановленні рівності, так і у створенні реальних умов для ефективного втілення принципу рівних можливостей через механізми адміністративно-правового регулювання.

Обґрунтовано, що сучасна парадигма адміністративного права дедалі більше відходить від традиційної концепції жорсткої державної регламентації та контрольних функцій щодо створення правових механізмів, які сприяють реалізації прав особи. У сфері фізичної культури та спорту це означає, що адміністративно-правовий механізм має бути зосереджений на створенні сприятливого нормативно-організаційного середовища, що забезпечує рівний доступ громадян до спортивних послуг, інфраструктури та програм розвитку. Таке правове середовище повинно гарантувати відсутність дискримінації за будь-якими ознаками, а також створювати ефективні механізми юридичного захисту у разі порушення прав на рівний доступ до спортивних ресурсів. Отже адміністративно-правовий механізм гарантування рівних прав і можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту має ґрунтуватися на комплексному підході, що включає нормативно-правове регулювання, організаційні заходи, систему нагляду та контролю, а також інструменти забезпечення доступності та прозорості у сфері спорту та фізичної культури.

Розділ 2 «Характеристика окремих елементів адміністративно-правових механізмів гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту України» складається з трьох підрозділів.

У підрозділі 2.1 *«Система суб'єктів гарантування рівних прав та можливостей у сфері фізичної культури і спорту»* зазначено, що суб'єкт гарантування рівних прав та можливостей у сфері фізичної культури і спорту – це юридичні та фізичні особи, наділені компетенцією, правами та обов'язками щодо забезпечення рівного доступу громадян до занять фізичною культурою та спортом, усунення дискримінаційних бар'єрів, створення належних умов для реалізації гарантованих прав, формування ефективної нормативно-правової бази, фінансування, координації, контролю та моніторингу відповідних процесів.

Резюмовано, що характерними ознаками суб'єкта гарантування рівних прав та можливостей у сфері фізичної культури і спорту можна назвати такі: 1) правосуб'єктність – наявність юридично визначеного статусу, що дозволяє здійснювати дії у сфері гарантування рівності у спорті та фізичній культурі; 2) адміністративно-правова компетенція – визначені законом функції, права, обов'язки та відповідальність у сфері забезпечення рівного доступу громадян до фізичної культури і спорту; 3) інституційна спроможність – наявність необхідних ресурсів (кадрових, фінансових, матеріальних) для реалізації державної політики у сфері рівних можливостей; 4) юридична відповідальність – зобов'язання діяти відповідно до міжнародних і національних стандартів рівності, а також відповідальність за порушення цих зобов'язань; 5) функціональна багаторівневість – включення до системи гарантування рівних можливостей різних рівнів управління:

державного, регіонального, місцевого, міжнародного та громадського; 6) галузева спрямованість – спеціалізація суб'єкта у сфері фізичної культури і спорту або залученість до цього процесу через виконання міжгалузевих функцій (фінансових, освітніх, медичних, соціальних тощо); 7) моніторингово-контрольна функція – забезпечення виконання норм законодавства, контроль за імплементацією стандартів рівності, виявлення та усунення дискримінаційних практик у сфері спорту; 8) соціальна орієнтованість – спрямованість діяльності на створення рівних умов для всіх категорій населення, включаючи осіб з інвалідністю, жінок, дітей, ветеранів та інших соціально вразливих груп; 9) міжнародне співробітництво – співпраця з міжнародними організаціями (ЮНЕСКО, ООН тощо) для впровадження передових практик у сфері рівноправного доступу до спорту; 10) антидискримінаційний імператив – дотримання принципів недискримінації, гендерної рівності, інклюзії та доступності у спорті як ключових стандартів правового регулювання.

У підрозділі 2.2 «Адміністративні інструменти гарантування рівних прав та можливостей у сфері фізичної культури і спорту» аргументовано, що з огляду на комплексний характер адміністративних інструментів забезпечення рівних прав і можливостей громадян у сфері фізичної культури і спорту, можна виділити декілька основних їх видів, які забезпечують ефективне функціонування системи адміністративно-правового регулювання, а саме: 1) нормативно-правові інструменти – до цієї категорії відносяться акти, що встановлюють правила, принципи та обов'язкові вимоги у сфері фізичної культури і спорту. Вони є основою правового регулювання та гарантією реалізації рівних прав. Так, видання нормативно-правових актів як адміністративний інструмент охоплює прийняття законів, підзаконних актів, постанов Кабінету Міністрів України, наказів міністерств, які регулюють питання доступу до спортивної інфраструктури, фінансування, недискримінаційної політики у сфері фізичної культури; 2) організаційно-адміністративні інструменти – дана група включає заходи управлінського характеру, що спрямовані на забезпечення рівноправного доступу до фізичної культури і спорту. Адміністративний нагляд та контроль передбачає перевірку дотримання законодавчих вимог у сфері фізичної культури та спорту, особливо щодо рівноправного доступу різних соціальних груп до спортивних ресурсів. Моніторинг та статистичний аналіз передбачає систематичне відстеження динаміки участі різних соціальних груп у спортивній діяльності, дослідження рівня гендерного балансу та рівня доступу осіб з інвалідністю до спортивної інфраструктури. Планування та розробка стратегій передбачає розробку державних програм, національних стратегій розвитку фізичної культури і спорту, що містять конкретні заходи із забезпечення рівності; 3) освітньо-інформаційні інструменти – дана категорія охоплює заходи, спрямовані на формування суспільної свідомості щодо рівних прав та можливостей у спорті. Просвітницька діяльність та інформаційно-роз'яснювальна робота спрямована на підвищення рівня обізнаності населення щодо рівних прав у сфері фізичної культури і спорту. Організація навчальних заходів і тренінгів стосується освітніх програм, спрямованих на підготовку кваліфікованих кадрів у сфері спорту, здатних забезпечити рівні можливості; 4) соціальні та фінансові інструменти – включають заходи, що передбачають державну підтримку для забезпечення рівного

доступу всіх громадян до фізичної культури. Надання соціальних та адміністративних послуг передбачає державну підтримку окремих категорій громадян у сфері фізичної культури і спорту (наприклад, осіб з інвалідністю, ветеранів, дітей із малозабезпечених сімей). Адміністративна відповідальність за порушення принципу рівності передбачає застосування санкцій до осіб або організацій, що порушують принцип рівних прав у сфері спорту. Організація фінансування та залучення інвестицій – держава здійснює фінансування спортивної інфраструктури, реалізацію соціальних спортивних програм, залучає приватні інвестиції; 5) інституційно-координаційні інструменти – передбачає організацію співробітництва між державними органами та громадянським суспільством. Вони стосуються забезпечення ефективної взаємодії між органами державної влади, спортивними федераціями, громадськими організаціями та приватним сектором.

У підрозділі 2.3 *«Особливості адміністративно-правового механізму гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту»* відмічено, що норми адміністративного права як елемент адміністративно-правового механізму гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту є фундаментальною основою регулювання фізичної культури і спорту, адже саме вони визначають загальні правила, принципи та стандарти, яких повинні дотримуватися суб'єкти адміністративних відносин у даній сфері. Законодавче забезпечення рівності у сфері фізичної культури та спорту вимагає гармонізації національного та міжнародного права, а також інтеграції адміністративно-правових норм у ширший контекст соціальної політики. Недостатня системність, фрагментарність, а також застарілість адміністративно-правового регулювання є потенційними загрозами, що можуть ускладнювати реалізацію адміністративних процедур та гальмувати розвиток спортивної галузі.

Щодо такого елементу як адміністративно-правові відносини у сфері фізичної культури і спорту, то варто констатувати, що вони формуються між суб'єктами публічної адміністрації та громадянами, які реалізують своє право на заняття спортом, отримання послуг спортивних установ або участь у державних програмах підтримки. Вказані відносини можуть мати регуляторний, контрольний або координаційний характер і стосуватися різних аспектів: 1) надання адміністративних послуг (наприклад, видача дозволів, сертифікатів, ліцензій); 2) контроль за діяльністю спортивних установ (перевірки дотримання стандартів безпеки, прав осіб з інвалідністю тощо); 3) фінансове адміністрування (державна підтримка, субсидії, програми розвитку інклюзивного спорту).

Форми адміністративно-правового регулювання включають нормативні акти, адміністративні договори, акти-плани та фактичні дії державних органів. Методами, у свою чергу, можуть бути такі як переконання та заохочення (просвітницька діяльність, популяризація здорового способу життя). Також це адміністративний примус – санкції за порушення правил спортивної діяльності, недотримання умов доступності для маломобільних груп населення. Окрім цього, контроль і нагляд – перевірки діяльності спортивних федерацій, сертифікація спортивного обладнання та установ. Застосування цих методів має бути системним та пропорційним, щоб уникати зайвого втручання держави, але водночас гарантувати належний рівень правового порядку в галузі фізичної культури і спорту.

Адміністративно-правові режими охоплюють спеціальні регуляторні підходи, які стосуються організації спортивної діяльності. Вони можуть включати режим підвищених вимог до безпеки (особливо щодо масових заходів, змагань, допінг-контролю); ліцензійно-дозвільний режим для тренерської діяльності, управління спортивними закладами; контрольний режим щодо дотримання стандартів доступності та інклюзивності спортивної інфраструктури; ефективність адміністративно-правових режимів визначається їхньою гнучкістю та відповідністю реальним потребам спортивної галузі.

Розділ 3 «Оптимізація адміністративного регулювання гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту України» складається з двох підрозділів

У підрозділі 3.1 *«Міжнародно-правові стандарти рівності у спорті: порівняльно-правовий аналіз»* вказано, що під міжнародно-правовими стандартами рівності у спорті слід розуміти систему загальновизнаних норм, принципів та процедур, закріплених у міжнародних актах універсального та регіонального характеру, спрямованих на створення правових, організаційних та процедурних умов, які гарантують абсолютну відсутність дискримінації за будь-якою ознакою, рівність доступу і можливостей у фізкультурно-спортивній сфері для кожної людини.

Наголошено, що міжнародно-правові стандарти рівності у спорті мають багатокомпонентний характер, включаючи правові, етичні та організаційні механізми регулювання. Вони формують універсальні підходи до боротьби з дискримінацією, регламентують участь різних груп осіб у спортивній діяльності, забезпечують юридичні гарантії рівності та визначають санкційні механізми за їх порушення. У цьому контексті важливим завданням України залишається як гармонізація національного законодавства із міжнародними стандартами, так і розвиток власної правозастосовної практики у сфері забезпечення рівних можливостей у спорті.

На основі здійснення порівняльно-правового аналізу міжнародно-правових стандартів рівності у спорті, розроблено конкретні пропозиції й рекомендації щодо удосконалення адміністративного регулювання гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту на основі позитивного досвіду США, Китаю та європейських країн.

У підрозділі 3.2 *«Тенденції розвитку адміністративно-правового регулювання гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту України»* вказано, що тенденціями у сфері адміністративно-правового регулювання фізичної культури і спорту є інтеграція принципів прозорості та відкритості у прийнятті управлінських рішень, активізація ролі суспільних інституцій як рівноправних партнерів держави, а також посилення механізмів громадського контролю за реалізацією фізкультурно-спортивних програм і проєктів.

Перелік тенденцій розвитку адміністративно-правового регулювання гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту України сформульовано на основі головних проблем адміністративно-правового регулювання вказаної сфери, а саме: 1) наявність правових прогалин у регулюванні питань гендерної рівності у спорті (недостатня увага до фінансування

жіночого спорту, бракує механізмів захисту спортсменок від дискримінації); 2) відсутність ефективного механізму імплементації міжнародних стандартів; 3) фрагментарність норм, які регулюють доступ до спортивної інфраструктури для осіб з інвалідністю, що ускладнює створення інклюзивного середовища у сфері фізичної культури; 4) застарілість деяких нормативних актів, що не враховують сучасних тенденцій розвитку спортивної індустрії та нових викликів у сфері рівного доступу до спорту.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації на підставі проведеного дослідження адміністративно-правового механізму гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту України сформульовано ряд висновків, пропозицій та рекомендацій, що відображають досягнення поставленої мети. Основні з них такі:

1. Рівні права та можливості громадян у сфері фізичної культури і спорту як об'єкт адміністративно-правового регулювання – це система юридично закріплених норм і механізмів, спрямованих на забезпечення кожному громадянину, незалежно від його статі, віку, соціального чи майнового статусу, місця проживання, фізичних можливостей чи інших обставин, рівного доступу до занять фізичною культурою і спортом, включаючи можливість реалізації своїх прав на участь у спортивному житті суспільства.

2. Серед ознак рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури і спорту як об'єкта адміністративно-правового регулювання визначено такі: 1) соціально-публічна природа їх реалізації – право на рівний доступ до спортивних послуг, спортивної інфраструктури та державних програм підтримки визначається як суспільно значуща мета, що забезпечується системою адміністративно-правових норм. Публічний інтерес тут реалізується через державне управління з метою зміцнення здоров'я населення, підвищення якості життя та формування соціальної згуртованості, що має важливе значення для сталого суспільного розвитку; 2) принцип недискримінації та забезпечення гендерної рівності – характеризує об'єкт регулювання через нормативно встановлену заборону дискримінації за будь-якими ознаками, зокрема за ознакою статі, віку, фізичних особливостей, соціального походження тощо. Забезпечення гендерної рівності вимагає спеціальних адміністративних заходів, таких як квоти для жінок у керівництві спортивних організацій, фінансова підтримка жіночого спорту, а також державні гарантії соціального захисту для спортсменок у період материнства (субстантивна рівність); 3) інституційна забезпеченість – визначає, що рівні права у сфері фізичної культури і спорту реалізуються через систему інституцій державної влади та органів місцевого самоврядування, які наділені відповідною компетенцією для забезпечення доступу всіх категорій громадян до фізкультурно-спортивних послуг. Це включає спортивні школи, спортивні федерації, центри адаптивного спорту, які діють під державним управлінням та фінансуванням, створюючи інфраструктуру для рівних можливостей фізичного розвитку усіх верств населення; 4) системність та міжгалузевий характер – характерною особливістю рівних можливостей громадян у сфері фізичної культури і спорту є комплексність регулювання, яке включає не лише

норми адміністративного права, але й трудового, фінансового, цивільного, екологічного та інших галузей права. Такий міжгалузевий підхід забезпечує всебічну правову регламентацію суспільних відносин у спорті, що є необхідною умовою для усунення бар'єрів і створення умов справжньої рівності доступу громадян до спорту і фізичної культури; 5) поєднання формальної та субстантивної рівності у сфері спорту – адміністративно-правове регулювання рівних можливостей у фізичній культурі та спорті поєднує в собі формальну рівність (рівність перед законом та рівний юридичний статус громадян) із субстантивною рівністю (врахування соціальних, економічних і фізичних особливостей різних груп населення). В результаті громадяни отримують не лише формально однакові права, але й реальні можливості та ресурси для їх повноцінної реалізації; 6) протекціоністська ознака – виражається у створенні особливих адміністративних механізмів захисту вразливих категорій громадян (осіб з інвалідністю, жінок, дітей, літніх людей тощо). Такий підхід спрямований на створення умов для їхнього активного залучення до фізичної культури і спорту.

3. До видів гарантій дотримання рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури і спорту віднесено такі: 1) конституційно-правові гарантії; 2) адміністративно-правові гарантії; 3) процесуально-правові гарантії; 4) соціально-економічні гарантії; 5) антидискримінаційні гарантії; 6) міжнародно-правові гарантії; 7) універсальні (загальнолюдські) гарантії.

4. У процесі аналізу нормативно-правових актів, які визначають гарантування рівних прав та можливостей у сфері фізичної культури і спорту сформульовано перелік недоліків адміністративно-правового регулювання гарантування рівних прав та можливостей у сфері фізичної культури і спорту: 1) недостатня ефективність імплементації міжнародних стандартів – попри наявність міжнародних зобов'язань, їх виконання в Україні залишається проблемним, зокрема щодо забезпечення рівного доступу жінок до спортивної діяльності та адаптації інфраструктури для осіб з інвалідністю; 2) фінансова нерівність у спорті – державне фінансування спорту є нерівномірним: професійний спорт отримує значно більше ресурсів, ніж масовий, а також існують диспропорції у фінансуванні жіночого та чоловічого спорту; 3) недостатня адаптація спортивної інфраструктури – частина спортивних об'єктів не відповідає міжнародним стандартам інклюзивності, що обмежує можливості осіб з інвалідністю займатися фізичною культурою; 4) відсутність ефективних механізмів боротьби з дискримінацією у спорті – правові механізми запобігання дискримінації у спорті є недосконалими, а судова практика з цього питання – недостатньо розвиненою; 5) корупційні ризики у фінансуванні спорту – використання бюджетних коштів у сфері фізичної культури та спорту часто супроводжується корупційними схемами, що впливає на ефективність державної політики рівності у спорті; 6) низький рівень громадського контролю за дотриманням прав у спортивній сфері – відсутність ефективних механізмів громадського моніторингу порушень прав громадян у спорті знижує рівень правозахисту та робить адміністративно-правове регулювання менш ефективним.

5. Адміністративно-правовий механізм гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту – це комплексна, системно впорядкована сукупність взаємопов'язаних адміністративно-правових

норм, принципів, інструментів, методів, форм, процедур та інституційних структур, яка спрямована на ефективне забезпечення державних гарантій рівноправного доступу всіх громадян до занять фізичною культурою і спортом, усунення дискримінації та подолання соціально-правових бар'єрів, а також створення умов для повноцінної реалізації будь-якої особистості шляхом формування прозорого та справедливого правового середовища.

6. Систему суб'єктів гарантування рівних прав та можливостей у сфері фізичної культури і спорту складають загальні та спеціальні суб'єкти. До загальних суб'єктів гарантування рівних прав та можливостей у сфері фізичної культури і спорту віднесено таких: 1) Верховна Рада України – парламент як вищий представницький орган державної влади здійснює законодавче регулювання та контроль у сфері фізичної культури і спорту. Верховна Рада ухвалює основні закони, які закріплюють принцип рівності у спорті (наприклад, Закон України «Про фізичну культуру і спорт», «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» тощо). Крім того, Верховна Рада України здійснює бюджетний контроль, визначає фінансування спортивних програм та аналізує їхню ефективність через відповідні комітети; 2) Президент України – глава держави відіграє важливу роль у формуванні стратегічної політики у сфері фізичної культури та спорту. Президент видає укази, які визначають пріоритети спортивного розвитку, ініціює програми державного рівня та здійснює нагородження видатних спортсменів. Президент також сприяє міжнародній співпраці у сфері спорту, підписує відповідні міжнародні договори та акти; 3) Кабінет Міністрів України – уряд здійснює координацію діяльності всіх органів виконавчої влади, які беруть участь у забезпеченні рівних прав і можливостей у сфері фізичної культури і спорту. Кабінет Міністрів затверджує державні програми, визначає бюджетне фінансування, забезпечує виконання міжнародних зобов'язань України, укладає міжурядові угоди щодо спортивної співпраці; 4) Міністерство економіки України та Міністерство фінансів України – дані органи відповідають за розробку механізмів фінансування спортивної галузі, визначають нормативи кадрового забезпечення, затверджують стандарти бюджетної підтримки спортивних програм, контролюють цільове використання коштів, що виділяються на розвиток фізичної культури і спорту; 5) Міністерство охорони здоров'я України – відіграє ключову роль у забезпеченні медичного супроводу спортивної діяльності, зокрема щодо охорони здоров'я спортсменів, антидопінгового контролю та медичної реабілітації. Важливим напрямом є розвиток адаптивного спорту для осіб з інвалідністю, що безпосередньо пов'язане з програмами медико-соціального забезпечення; 6) органи місцевого самоврядування – місцеві ради, виконавчі органи, територіальні громади відповідають за розвиток спортивної інфраструктури на місцях, фінансування спортивних заходів, популяризацію фізичної культури серед населення, створення безбар'єрного середовища для осіб з інвалідністю, проведення регіональних і місцевих спортивних заходів.

До спеціальних суб'єктів гарантування рівних прав та можливостей у сфері фізичної культури і спорту належать такі: 1) Міністерство молоді та спорту України – центральний орган виконавчої влади, який безпосередньо здійснює державну

політику у сфері фізичної культури та спорту. Його функції охоплюють розробку законодавчих ініціатив, управління державними спортивними програмами, контроль за спортивними організаціями, реалізацію антидопінгових заходів, розвиток інклюзивного спорту та підтримку міжнародної спортивної співпраці; 2) Комітет з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України – забезпечує фізичне виховання у навчальних закладах, розвиток студентського спорту, впровадження програм здорового способу життя серед молоді, підготовку спортивних резервів та координацію діяльності дитячо-юнацьких спортивних шкіл; 3) Міністерство оборони України (спортивні установи та військовий спорт) – відповідає за розвиток фізичної культури у Збройних Силах України, підготовку військових спортсменів, організацію спортивних заходів серед військовослужбовців, підтримку національних змагань з військово-спортивних дисциплін; 4) Національний олімпійський комітет України – є самоврядною громадською організацією, яка координує розвиток олімпійського руху в Україні. Національний олімпійський комітет України бере участь у формуванні спортивної політики, популяризації олімпійських цінностей, організації підготовки національних збірних до міжнародних змагань, співпрацює з Міжнародним олімпійським комітетом; 5) національний комітет спорту інвалідів України – організація, що займається розвитком адаптивного спорту в Україні, координацією паралімпійського та дефлімпійського руху, забезпеченням прав осіб з інвалідністю на участь у фізичній культурі та спорті, залученням державного фінансування для створення доступного спортивного середовища; 6) Спортивний комітет України – об'єднує національні спортивні федерації, здійснює координацію неолімпійських видів спорту, розробляє програми їхнього розвитку, організовує національні та міжнародні змагання, популяризує фізичну активність серед населення; 7) спортивні федерації та асоціації – незалежні організації, які регулюють діяльність у певних видах спорту, встановлюють правила змагань, забезпечують підготовку спортсменів, формують національні збірні, розвивають спортивні дисципліни та контролюють виконання міжнародних спортивних стандартів.

7. Адміністративні інструменти гарантування рівних прав та можливостей у сфері фізичної культури і спорту – це комплекс правових засобів, механізмів та організаційно-процедурних прийомів, що забезпечують формально-юридичні гарантії дотримання правових норм, що забороняють дискримінацію за будь-якої ознаки та застосовуються суб'єктами публічної адміністрації в межах визначеної законом компетенції з метою практичної реалізації державної політики рівності у сфері фізичної культури та спорту.

8. До особливостей адміністративно-правового механізму гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту належать такі: 1) системність; 2) функціональна диференціація елементів механізму; 3) взаємодія між суб'єктами механізму на основі єдиних цілей та засад; 4) адміністративно-правові норми слугують механізмом реалізації прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту; 5) плановий характер та безперервність функціонування механізму; 6) підконтрольність, субординація та координація.

9. У процесі порівняльно-правового аналізу міжнародно-правових стандартів в Україні та закордоном в контексті адміністративно-правового регулювання

гарантування рівних прав та можливостей громадян резюмовано, що однією з ключових проблем низької залученості населення України до занять фізичною культурою та спортом є недостатня розвиненість правових, організаційних та фінансових механізмів стимулювання фізичної активності. У багатьох європейських країнах держава активно сприяє розвитку спортивної інфраструктури, забезпечує доступність спортивних заходів, впроваджує систему податкових пільг для підприємств, що підтримують здоровий спосіб життя серед працівників. В Україні ж такі механізми або відсутні, або мають суто декларативний характер. Низький рівень популяризації фізичної активності в системі освіти, недостатня підтримка масового спорту та відсутність комплексного підходу до мотивації громадян до занять спортом негативно позначаються на стані здоров'я населення та призводять до зростання рівня хронічних захворювань.

10. Тенденціями розвитку адміністративно-правового регулювання гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту в Україні визначено: 1) посилення нормативної деталізації та диференціації правових гарантій – вказана тенденція характеризується уточненням та поглибленням норм права, що регулюють гарантії рівності, зокрема створення спеціалізованих адміністративних норм для окремих соціальних груп (люди з інвалідністю, молодь, літні люди); 2) децентралізація та територіальне вирівнювання спортивної інфраструктури – свідчить про поступове розширення повноважень органів місцевого самоврядування у сфері планування та розвитку фізкультурно-спортивної інфраструктури для вирішення регіональних диспропорцій; 3) запровадження більш ефективних адміністративних інструментів фінансування адаптивного та інклюзивного спорту – тобто впровадження цільових державних програм, адміністративних договорів, публічно-приватних партнерств для підтримки спорту для осіб із особливими потребами; 4) цифровізація та оптимізація адміністративного контролю – відбувається інтенсивне впровадження сучасних методів моніторингу та цифровізації контролю за дотриманням принципу рівності у спорті, що дозволяє оперативно реагувати на порушення та формувати превентивні механізми; 5) розвиток адміністративно-правових механізмів популяризації фізичної культури та підвищення рівня фізкультурної освіченості населення – спрямовано на вдосконалення адміністративно-правових інструментів, які регулюють популяризацію фізичної культури, сприяють усвідомленню громадянами необхідності ведення активного способу життя та підвищення рівня фізкультурної освіченості. Одним із ключових напрямів цієї тенденції є створення спеціалізованих електронних платформ та інформаційних ресурсів на рівні органів державної влади, що сприятиме оперативному поширенню актуальної інформації, рекомендацій та державних ініціатив у сфері фізичної культури та спорту.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Багрій А.В. Поняття та сутність адміністративно-правового механізму гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту. *Юридична наука*. 2020. № 3. Т. 2. С. 178–183.
2. Багрій А.В. Нормативно-правові акти, які визначають гарантування рівних прав та можливостей у сфері фізичної культури і спорту. *KELM*. 2023. № 7 (59). С. 407–411 (Республіка Польща).
3. Bahrii, A. Types of guarantees of equal rights and opportunities of citizens in the field of physical culture and sport. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2024. № 2. P. 116–122.
4. Bahrii, A. The legal nature of administrative instruments for ensuring equal rights and opportunities in the field of physical culture and sports. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2024. № 3. P. 174–181.
5. Багрій А.В. Рівні права та можливості громадян у сфері фізичної культури і спорту як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2024. Вип. 4. С. 72–76.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Багрій А.В. Наукова інтерпретація рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури і спорту як об'єкту адміністративно-правового регулювання. *Актуальні проблеми взаємодії правової науки та практики її застосування: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 16–17 берез. 2022 р.)*. Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 41–43.
7. Багрій А.В. Особливості міжнародного адміністративно-правового регулювання гарантування рівних прав та можливостей у сфері фізичної культури і спорту. *Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 4–5 черв. 2024 р.)*. Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2024. С. 38–40.

АНОТАЦІЯ

Багрій А.В. Адміністративно-правовий механізм гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту України. – *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07. «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». – Науково-дослідний інститут публічного права. Київ, 2025.

Дисертацію присвячено комплексному та ґрунтовному дослідженню адміністративно-правового механізму гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту. У роботі здійснено аналіз поняття та ознак рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту як об'єкта адміністративно-правового регулювання. Охарактеризовано правову природу та види гарантій дотримання рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури і спорту. З'ясовано специфіку нормативно-правових актів, які визначають гарантування рівних прав та можливостей у сфері фізичної культури і спорту. Досліджено сутність адміністративно-правового механізму гарантування

рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту. Виокремлено класифікацію системи суб'єктів гарантування рівних прав та можливостей у сфері фізичної культури і спорту, а також окреслено роль кожного з суб'єктів. Визначено адміністративні інструменти гарантування рівних прав та можливостей у сфері фізичної культури і спорту та розкрито їх значення. Обґрунтовано перелік особливостей адміністративно-правового механізму гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту та деталізовано елементи такого механізму. Здійснено порівняльно-правовий аналіз міжнародно-правових стандартів рівності у спорті, а також розроблено конкретні пропозиції й рекомендації щодо удосконалення адміністративного регулювання гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту на основі позитивного досвіду США, Китаю та європейських країн. Виявлено недоліки та проблеми адміністративно-правового регулювання вказаної сфери, на основі чого розроблено комплекс тенденцій подальшого розвитку адміністративного регулювання гарантування рівних прав та можливостей громадян у сфері фізичної культури та спорту в Україні.

Ключові слова: адміністративне законодавство, рівність прав, адміністративно-правовий механізм, правові гарантії, фізична культура, спорт, гендерна рівність, спортивна інфраструктура, адміністративно-правове регулювання, адміністративні інструменти.

SUMMARY

Bahrii A.V. Administrative and legal mechanism for guaranteeing equal rights and opportunities of citizens in the sphere of physical culture and sports of Ukraine.

– *Qualification scientific work on the rights of the manuscript.*

Dissertation for the degree of Candidate of Juridical Science in the specialty 12.00.07. «Administrative Law and Procedure; Financial Law; Information Law» – Scientific Institute of Public Law. Kyiv, 2025.

The dissertation is devoted to a comprehensive and thorough study of the administrative and legal mechanism for guaranteeing equal rights and opportunities of citizens in the field of physical culture and sports. The work analyzes the concept and features of equal rights and opportunities of citizens in the field of physical culture and sports as an object of administrative and legal regulation.

It is substantiated that equal rights and opportunities of citizens in the field of physical culture and sports as an object of administrative and legal regulation is a system of legally established norms and mechanisms aimed at ensuring that every citizen, regardless of their gender, age, social or property status, place of residence, physical abilities or other circumstances, has equal access to physical culture and sports, including the opportunity to exercise their rights to participate in the sports life of society.

The legal nature and types of guarantees for observing equal rights and opportunities of citizens in the field of physical culture and sports are characterized. The specifics of regulatory legal acts that determine the guarantee of equal rights and opportunities in the field of physical culture and sports are clarified. The essence of the administrative and legal mechanism for guaranteeing equal rights and opportunities of citizens in the field of physical culture and sports is investigated. The classification of the system of subjects

guaranteeing equal rights and opportunities in the field of physical culture and sports is highlighted, and the role of each of the subjects is outlined.

Administrative instruments for guaranteeing equal rights and opportunities in the field of physical culture and sports are determined and their significance is revealed. The list of features of the administrative-legal mechanism for guaranteeing equal rights and opportunities of citizens in the field of physical culture and sports is substantiated and the elements of such a mechanism are detailed. Deficiencies and problems of administrative-legal regulation of the specified sphere are identified, on the basis of which a set of trends for the further development of administrative regulation of guaranteeing equal rights and opportunities of citizens in the field of physical culture and sports in Ukraine is developed.

A list of trends in the development of administrative and legal regulation of guaranteeing equal rights and opportunities of citizens in the field of physical culture and sports in Ukraine is described, among which the following are named: 1) strengthening of regulatory detailing and differentiation of legal guarantees; 2) decentralization and territorial alignment of sports infrastructure; 3) introduction of more effective administrative instruments for financing adaptive and inclusive sports; 4) digitalization and optimization of administrative control; 5) development of administrative and legal mechanisms for popularizing physical culture and increasing the level of physical education of the population.

A comparative legal analysis of international legal standards of equality in sports is carried out, and specific proposals and recommendations are developed for improving administrative regulation of guaranteeing equal rights and opportunities of citizens in the field of physical culture and sports based on the positive experience of the USA, China and European countries.

Key words: administrative legislation, equal rights, administrative and legal mechanism, legal guarantees, physical education, sports, gender equality, sports infrastructure, administrative and legal regulation, administrative instruments.